

Ekspertgruppen for spesialpedagogikk
Ved leder Berit Rognhaug

Behov for kompetanse om alternativ og supplerende kommunikasjon i de spesialpedagogiske utdanningene

ISAAC Norge¹ er kjent med at Kunnskapsdepartementet har nedsatt en ekspertgruppe som skal gi innspill til Kunnskapsdepartementet om hvordan fremtidige utdanninger i spesialpedagogikk bør være. ISAAC (*International Society for Alternative and Augmentative Communication*) er en internasjonal organisasjon som har som mål å arbeide for at personer med kommunikasjonsproblem skal ha reell mulighet til å bruke alternative og supplerende kommunikasjonsformer (ASK) i hverdagen sin.

ISAAC Norge vil bidra til å sikre at kompetansekrav til undervisningspersonell som arbeider med elever med behov for alternativ og supplerende kommunikasjon kan innfris gjennom å styrke innholdet i de spesialpedagogiske utdanningene.

ASK- brukerne er barn, unge og voksne som uttrykker seg på andre måter enn bare gjennom tale. De kan blant annet bruke håndtegn, bilder, symboltavler og talemaskiner. Mange forstår tale, men har ikke tale som sin hovedkommunikasjonsform. For disse vil ASK være deres uttrykksmiddel på linje med tegnspråk for døve. En del vil også ha mangelfull forståelse av talespråk, og for disse vil ASK være viktig for å fremme og styrke deres forståelse og uttrykksevne.

I 2012 ble det innført en egen bestemmelse i opplæringsloven ved behov for ASK. De nye paragrafene i Opplæringsloven slår fast at elevgruppen skal få benytte egnede kommunikasjonsformer og nødvendige kommunikasjonsmidler i opplæringen. Videre understrekes at dersom elevene dette gjelder har krav på spesialundervisning, skal dette inkludere nødvendig bruk av alternativ og supplerende kommunikasjon. Disse rettighetene er ikke nye fordi dette allerede kan utledes av bestemmelsene i opplæringsloven om tilpasset opplæring og spesialundervisning, men den nye bestemmelsen tydeliggjør rettighetene og behovet for denne elevgruppen. Dette vil kunne bidra til at flere får det de har rett til og behov for.

For å sikre at elever med behov for ASK gis opplæring i samsvar med Opplæringsloven er det viktig at undervisningspersonell som arbeider med elevene oppfyller bestemte kompetansekrav.

¹ <http://www.isaac.no/>

Opplæringen til elever med behov for ASK må gis av undervisningspersonell som er kvalifisert gjennom 1) førskole-/lærerutdanning, som 2) har god kjennskap til ASK og som har 3) god kompetanse i didaktisk / metodisk tilrettelegging av opplæringen i og med alternativ og supplerende kommunikasjon. Undervisningspersonell må ha kompetanse til lokalt å utvikle og tilrettelegge læremidler for elever ved behov.

I dag er det tilfeldig om barn, unge og voksne som trenger ASK møter fagpersoner med kompetanse på ASK. Foreldre og fagfolk rapporterer om at pedagogisk personell bare unntaksvis har denne kompetansen når et barn med behov for ASK begynner i barnehage eller skole. Personalet må skaffe seg kompetansen samtidig som de arbeider med barnet, og det tar ofte lang tid før barnet får den tilretteleggingen og undervisningen det har behov for og krav på. I de mange tilfeller får ikke barna tilfredsstillende tilbud hverken i barnehage eller skole. ASK kompetansen er generelt mangelfull i hele landet og i *Proposisjon til Stortinget* skriver departementet at ”*Departementet er samtd med m.a. Utdanningsforbundet i at det er eit stort behov for grunnleggjande kompetanse om ASK i pedagogisk-psykologisk teneste og blant undervisningspersonalet*” (Kunnskapsdepartementet 2012, s.44²).

Kompetanse i ASK vil si at pedagogen er i stand til å gjøre opplæringa *kommunikativt tilgjengelig* for elever som trenger ASK. Det vil si at pedagogen kjenner til de vanligste alternative språkssystemene, kan legge til rette for elevens språklige og kunnskapsmessige utvikling i og med den alternative språkformen eleven bruker, er i stand til raskt å sette seg inn i en ny språkform dersom eleven bruker den eller trenger å bruke den, og er i stand til å tilrettelegge opplæring i klasserommet, i gruppearbeid, individuell læring, og i praktisk og fysisk aktivitet slik at eleven blir en aktiv deltaker i klassens læringsfellesskap. Det er viktig å skille kravene til spesialpedagogisk kompetanse fra kompetansekravene som knyttes til å gi opplæring i og med ASK. En del elever utløser behov for begge kompetanser, men alle elever med behov for ASK utløser behov for høy kompetanse på ASK hos undervisningspersonell.

Fagpersoner som har kunnskap om ASK i Norge i dag har ulike profesjonsbakgrunn (spesialpedagoger, logopeder, ergoterapeuter, vernepleiere og psykologer m.fl.) og har tilegnet seg ASK kompetanse i stor grad på egenhånd. Noen av de humanistiske utdanningene i Norge inneholder en eller noen forelesninger om ASK, men det er stor variasjon mellom utdanningsstedene om ASK er inkludert i pensum.

Siden 2003 har Høgskolen i Vestfold tilbudt et deltidsstudium i *Alternativ og supplerende kommunikasjon, modul I og II (ASK-studiet)*³. ASK-studiet gir en innføring i alternative måter å kommunisere på for mennesker med behov for ASK som følge av at de helt eller delvis mangler tale. Studiet består av to moduler på 30 studiepoeng hver. ASK-studiet er studentfinansiert og koster ca 25.000.- pr modul. Mellom 200 og 300 fagpersoner har pr 2013 tatt ASK-studiet ved Høgskolen i Vestfold.

ASK-studiet kan ivareta kravet om god kjennskap til ASK, men vil alene ikke være tilstrekkelig for å oppfylle kravet om god kompetanse i didaktisk / metodisk tilrettelegging av opplæringen i og med alternativ og supplerende kommunikasjon. For å styrke det tverrfaglige fagfeltets ASK kompetanse er det nødvendig å få på plass et masterstudium innen ASK.

² Kunnskapsdepartementet (2012) *Prop. 84 L (2011–2012) Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak) Endringer i opplæringslova og privatskolelova (undervisningskompetanse m.m.)*

³ Studiets nettside <http://www.hive.no/studietilbud/pedagogiske-fag/alternativ-og-supplerende-kommunikasjon-modul-1-article11510-3705.html>

ISAAC Norge mener at krav til kompetanse på dette området må føre med seg at det blir utviklet utdanningstilbud på ASK-området som er gratis og som kvalifiserer undervisningspersonell til å gi elever med behov for ASK et godt utdanningstilbud.

Det er behov for å sikre at alle som tar en spesialpedagogisk utdanning lærer om ASK, men for å styrke fagfeltet er det nødvendig å utvikle en masterutdanning i ASK i tillegg. Det finnes i dag ingen ASK masterutdanning i Norden og etableringen av et slikt studium vil kunne påregne studenter fra flere av de nordiske landene. En slik masterutdanning må ta høyde for at fagpersoner med fra flere humanistiske fag har behov for ASK kompetanse på masternivå.

ISAAC Norge vil gjerne bidra med vår kompetanse og erfaring og ber om et møte med ekspertgruppen. Vi håper på positivt svar.

Tilbakemelding kan sendes på e-post til Torunn R. Borgersen.

Med vennlig hilsen

Tone Mjøen
Stephen von Tetzchner
Sylvi Storvik
Signhild Skogdal

Torunn R. Borgersen
Leder ISAAC Norge
Tlf: 92227413
E-post: trb@markvn10.com

Vedlegg:

Notat om grunnleggende ferdigheter for elever som bruker ASK

Notat om læremidler for elever som bruker ASK

Kunnskapsdepartementet (2012) Prop. 84 L (2011–2012) Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)
Endringer i opplæringslova og privatskolelova (undervisningskompetanse m.m.)